

کودک و استثمار

استفاده از نیروی کار ارزان کودکان برای کسب سود بیشتر قدمتی بسیار دارد. در طول سده‌ها شرایط کار کودکان به نسبت پیشرفت‌های اجتماعی در جامعه انسانی، بسیار کم تغییر کرده و اکنون در دهه‌ی دوم قرن بیست و یکم ما باز هم شاهد کار کودکان در شرایطی هستیم که بیشتر شبیه بردگی است و این شرایط در کشورهای مختلف تفاوت چندانی ندارد.

قالی یکی از مهم‌ترین صنایع ایران در قرن‌های هیجدهم، نوزدهم و بیستم بوده که بخش عمده‌ی قالی‌های تولید شده به کشورهای دیگر صادر می‌شده است. این قالی‌های گران‌بها در شرایط بسیار دشوار و غیرانسانی و بیشتر توسط کودکان و زنان بافته می‌شد و کار آنان سود سرشاری را نصیب دولت‌مردان و صاحبان می‌کرد. همین‌گونه است صنعت نوغانداری و ابریشم نیز که در قرن‌های گذشته از عمده صادرات ایران بوده نیز از کار کودکان به وفور استفاده می‌شده است.

در ابتدای قرن بیستم و در دوران سلطنت پهلوی اول و دوم، با رشد صنایع نساجی و پارچه‌بافی باز هم شاهد کار کودکان در کارخانه‌های تازه تاسیس نساجی هستیم. در صنایع دیگر مانند دخانیات، کبریت‌سازی و صنایع کوچک و بخش خدمات نیز همانند امروزه وفور از کار کودکان استفاده می‌شده است. کار کودکان در روستاها نیز بخش اصلی زندگی آنان را تشکیل می‌داد. هرچند، برخی رسانه‌های وابسته به جناح‌های سرمایه‌داری (مانند بی بی سی و تو و ...) شمایی از دوران حکومت پهلوی را نشان می‌دهند که انگار پیشرفت سریع صنعتی، رفاه عمومی، قیمت‌های ارزان کالاها و آزادی‌های فردی و اجتماعی آن چنان بوده که مردم بی‌دلیل دست به قیام علیه حکومت پهلوی زده‌اند و از این دوران رویایی می‌سازند که جز سرابی بیش نیست. مستند کودک و استثمار پرده از بخشی از این سراب برمی‌دارد.

مستند "کودک و استثمار" در فاصله‌ی سال‌های ۵۸ تا ۶۱ به سفارش کانون پرورش فکری کودکان و توسط محمدرضا اصلانی ساخته شد، اما به دلایل بسیار!!؟ اجازه‌ی پخش نیافت. در مصاحبه‌ای که با سازنده‌ی فیلم در روزنامه‌ی سرمایه منتشر شد، چنین آمده است:

«"کودک و استثمار" مثل يك مقاله‌ی سینمایی است که به تحلیل ابعاد مختلف کار کودکان، مناسبات، آسیب‌پذیری، پوشاک، بهداشت، مسکن و تغذیه می‌پردازد و در کنار تصاویر مستند، آماری آرایه می‌دهد که تاثیرگذاری فیلم را دوچندان می‌کند.

در "کودک و استثمار" با کودکانی در خانه و محیط کار، آشنا می‌شویم. به شخصیت‌هایی نزدیک می‌شویم که نمونه‌هایی از فقر و استثمار هستند. اصلانی پس از سال‌ها به روایت خاطرات ساخت این فیلم نشست است؛ کارخانه‌ها در مقابل ما مقاومت می‌کردند، ما بچه‌ها را نشان کرده بودیم تا آن‌ها را در محیط خانواده و کار ببینیم و تحقیقات‌مان جامع باشد به همین دلیل فیلم خط دراماتیک دارد و بچه‌ها چهره هستند. دختری که در کارخانه‌ی دستمال کاغذی کار می‌کرد تنها کسی بود که نتوانستیم در کارخانه از او تصویر بگیریم. در کارخانه را بسته بودند. به فیلمبردار گفتم که با ماشین آهویش در را باز کند، همین کار را هم کرد ولی وقتی رفتیم داخل، صاحب کارخانه برق را قطع کرد و کارخانه تعطیل شد. دیگر نمی‌توانستیم فیلم بگیریم.

...گفتار فیلم "كودك و استثمار" با این جملات شروع می‌شود: در کشورهای عقب نگه داشته شده، استثمار با استثمار درآمیخته است و زمینه‌ی تاراج ملی را فراهم می‌کند. فیلم به سیاست آغوش باز و قدرت‌های امپریالیسم جهانی اشاره دارد:

...در سال ۵۰ يك ميليون و ۲۰۰ هزار روستايي به شهرها مهاجرت کردند، ۷۲ درصد بودجه‌ی عمومی حکومت از نفت، صرف تجمل و مقاصد نظامی شد. سطح دستمزدها با توجه به تورم پایین نگه داشته شد و افراد خانواده به کار پرداختند و کار کودکان برای خانواده حیاتی شده بود. طبق پژوهش‌های عنوان شده در "كودك و استثمار" ایران ۵.۵ میلیون کارگر داشته که دو میلیون آن كودك و نوجوان بودند...»*

دیدن این فیلم در شرایط کنونی، امکان مقایسه‌ی شرایط کار کودکان در سال‌های دهه ۵۰ و امروز را ممکن می‌کند.

لغو کار کودکان، به طور کامل نیاز به تلاش و مبارزه بسیار دارد.

منبع:

*روزنامه سرمایه / شماره ۲۹۵ / ۱۷ مهر ۱۳۸۵ / نرکس جودکی

[دانلود فیلم](#)

<http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1229564>